

*CYMELIA
ZE STAREJ SZAFY*

Zaszumiały dęby

Zofii Topińskiej

ze zbiorów
*Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

TOPIŃSKA, Zofia (1885-1968). **G. Z. Region**

Zaszumiały dęby : opowieść / Zofia Topińska.
Łomża : Nakładem Biblioteki Dobrych Książek, 1937. -
197 s. ; 18 cm.
(Biblioteka Dobrych Książek ; R. 2 t. 21)
Powieść obyczajowa

821.162.1-3

Nr inw.: 002-009655-00-0

Karta katalogowa książki „Zaszumiały dęby” Z. Topińskiej.

odpowiedzialnością, iż jest to kolejne „dzieło” należące do grupy czytań, po lekturze których niewiele pozostaje. Tak więc, po co nam ta książka? Już odpowiadamy. Otóż, bywa czasem tak, że zainteresowanie Czytelnika wzbudzi forma publikacji, wydawca, strona graficzna czy chociażby znaki własnościowe, które znalazły się na kartach książki. I tak właśnie jest w przypadku prezentowanego przez nas wydawnictwa pt. „Zaszumiały dęby”.

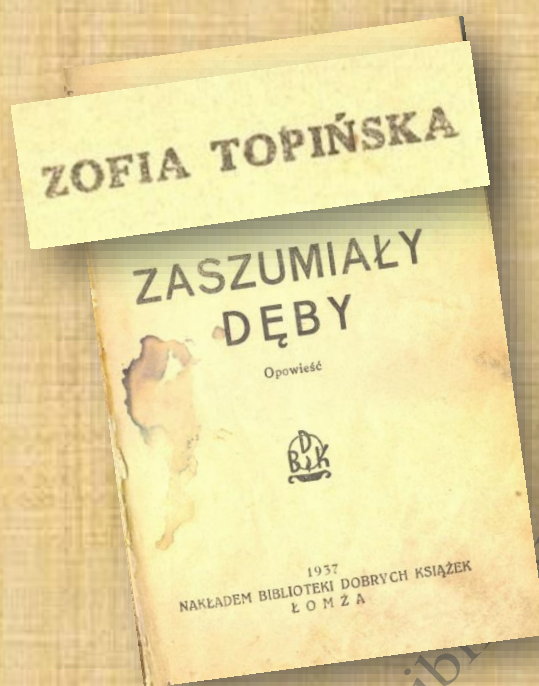
Dlaczego powieść „Zaszumiały dęby” (a właściwie opowieść, jak to określiła autorka) trafiła do zbiorów suwalskiej księżnicy? Wszak nie jest to utwór wyjątkowy czy wybitny, zaś sama pisarka nie należała też do tzw. pierwszej ligi literackiej. Wręcz stwierdzić można, iż znalezienie informacji biograficznych dotyczących jej osoby wymagało wiele zachodu. Oczywiście Topińska w swoim czasie miała z pewnością zagorzałe grono wielbicieli, jednak po lekturze „Zaszumiały dęby” twierdzimy z całą

O Zofii Topińskiej słów kilka...

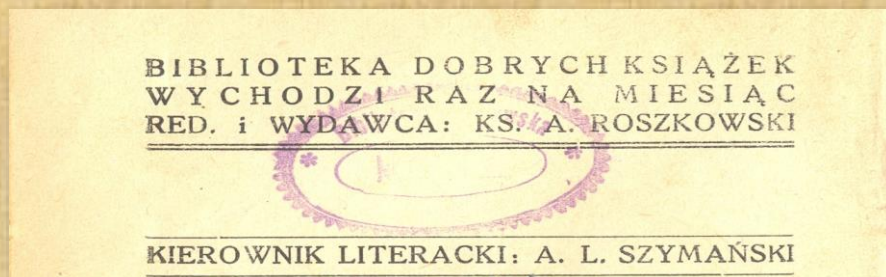
Zofia Topińska (1885-1968) urodziła się w rodzinie Łucji Franciszki (z d. Łuszczewskiej – h. Pierzchała) i Antoniego, małżonków Skrzyńskich (h. Zaremba). W 1904 roku poślubiła Aleksego Topińskiego (h. Tojpin). Była autorką wierszy, obrazków scenicznych, powieści o tematyce obyczajowej, historycznej i religijnej. Jej utwory wydawały drukiem głównie wydawnictwa katolickie. Używała pseudonimu literackiego »Z. T.

Napisała m.in.:

„Ten jeden”, „W parku”, „Pierwszy dom”, „Przy warsztatach”, „Do konfederatów”, „W pobliżu Betleem”, „Więźniowie w Turynie”, „Książę Józef Poniatowski”, „Na łące w Becchi”, „Urbi et orbi”, „Pierwsze skrzydła”, „Wśród cierni i róż”, „Idę do Rzymu”, „Za czerwoną granicą”, „Na zatracenie”.

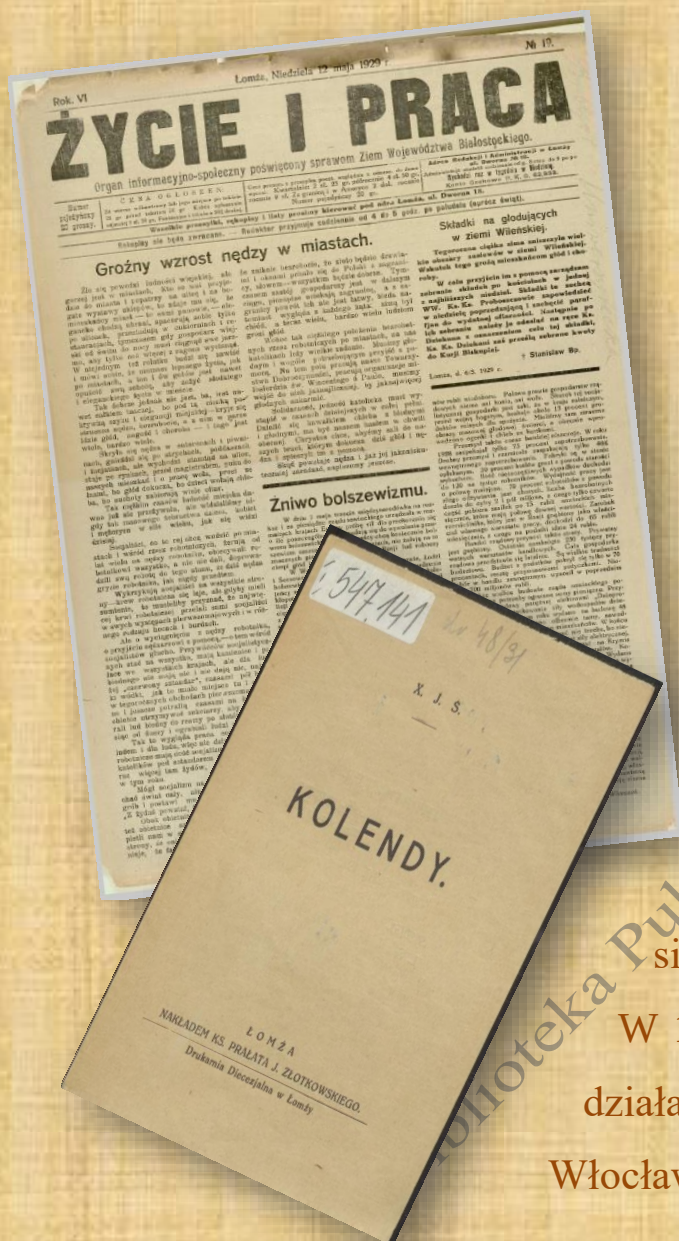
Powieść Topińskiej „Zaszumiały dęby” ukazała się na rynku wydawniczym w 1937 roku. Drukiem jej zajęła się łomżyńska Drukarnia Diecezjalna, która wydała tę pozycję w ramach serii wydawniczej „Biblioteka Dobrych Książek”.

Druk książek w ramach tzw. „Biblioteki Dobrych Książek” rozpoczął w 1936 roku ks. Antoni Roszkowski, który w latach 1926-1939 kierował tamtejszą (czyli łomżyńską) Drukarnią Diecezjalną.

Co miesiąc wychodził z drukarni jeden tom, średnio o dwustu stronach, formatu 13-19, w cenie 1 zł., w oprawie 1,60 zł. Do druku książek używano starych maszyn i czcionek. Autorami byli przeważnie dawni pisarze polscy. Były to opowiadania i powieści dostępne dla ludzi prostych i średnio wykształconych, lekkie i przyjemne w czytaniu, z wydźwiękiem moralnym. Zachęcały do miłowania Ojczyzny, wzajemnej życzliwości, religijnego życia, a przestrzegały przed ateizmem w sąsiednich krajach, poruszały problem żydowski. Książki były wyjątkowo tanie w porównaniu do innych wydawnictw. Księża i organizacje katolicko-społeczne kupowali je do swoich bibliotek i czytelni, także poza teren diecezji łomżyńskiej¹.

¹ Roszkowski Antoni, <http://600.lomza.pl/2018/01/10/roszkowski-antoni/> [Dostęp: 2021.07.18].

Pod kierownictwem ks. Roszkowskiego drukarnia przeżywała okres swego największego rozkwitu. Drukowano zarówno książki jak i periodyki parafialne, ale też czasopisma ogólnodiecezjalne, często o szerszym, nie tylko dotyczącym diecezji łomżyńskiej, zasięgu.

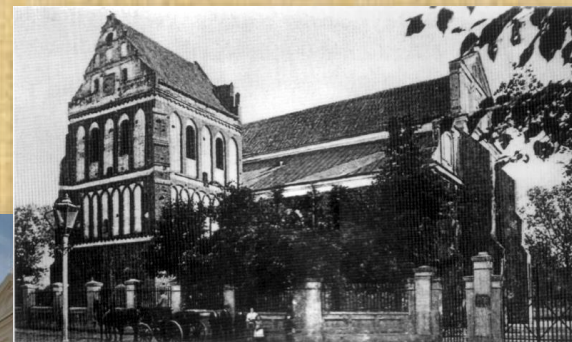
Z maszyn drukarskich schodziły m. in. „Wiadomości Kościelne Diecezji Łomżyńskiej”, „Elenchus cleri dioecesis lomzensis”, „Sprawa Katolicka”, „Życie i Praca”, „Akcja Katolicka Diecezji Łomżyńskiej”, „Sprawozdania Związku Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Łomży”, „Już Świta”, „Dzieła Misyjne Diecezji Łomżyńskiej”.

Wspomniany ks. Antoni Roszkowski (1894-1972), urodził się we wsi Roszki Sączki w rodzinie Jana i Kamili z Falkowskich. Uczył się w Łomży, po czym wstąpił do seminarium duchownego w Sejnach. W 1915 r. seminarium ewakuowano do Rosji i wkrótce zawieszono jego działalność. Młody Roszkowski kontynuował swoje studia seminaryjne we Włocławku. W 1917 r. przyjął święcenia kapłańskie.

Został skierowany przez biskupa Romualda Jałbrzykowskiego do pracy (jako wikariusz) w parafii Płonka Kościelna. W 1918 r. kontynuował studia teologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. W 1923 r. otrzymał tytuł magistra teologii. Po ukończeniu studiów powrócił do Łomży, gdzie w l. 1923-1926 uczył religii w Gimnazjum Męskim im. Księdza Piotra Skargi Stow. Księży Diecezji Łomżyńskiej „Unitas”. W l. 1926-1929 był wykładowcą w seminarium duchownym.

Podczas II wojny światowej pełnił posługę kapłańską w parafii Chlebotki. W 1945 r. objął probostwo parafii w Jedwabnem, a od 1952 r. do śmierci (1972 r.) był proboszczem parafii w Łomży.

Jak czytamy w artykule opublikowanym w „Wiadomościach Łomżyńskich” charakterystyczną cechą ks. Roszkowskiego były małe wymagania osobiste. Ubierał się i mieszkał skromnie.(...) W testamencie zapisał wszystkie swoje oszczędności na mający się budować kościół w Łomży. (...) Ks. Roszkowski swoich pieniędzy nie uważał za własne, mówił,

Katedra św. Michała Archaniola w Łomży – XIX w. i współcześnie.

Źródło:

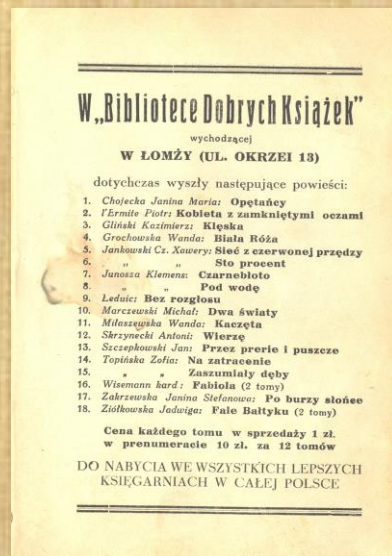
https://pl.wikipedia.org/wiki/Katedra_%C5%9Bw._Micha%C5%82a_Archanio%C5%82a_w_%C5%81om%C5%BCy

że co wyszło z kościoła, winno do kościoła wrócić. Z pieniędzy brał jedynie na konieczne wydatki, resztę oddawał na remont katedry i na inne cele kościelne. W obcowaniu z duchowieństwem i parafianami okazywał bezpośredniość i jakby pewną nieśmiałość. Mimo to był nieustępliwy w sprawach zasadniczych, w tym z władzami komunistycznymi. Umarł 21 października 1972 r. na wylew, został pochowany na cmentarzu parafialnym w Łomży².

W tym miejscu raz jeszcze należy zaznaczyć, iż to właśnie z inicjatywy ks. Roszkowskiego łomżyńska

Drukarnia Diecezjalna zaczęła wydawać publikacje w ramach **Biblioteki Dobrych Książek**. Nie były to dzieła szczególnie ambitne, adresowane do elit intelektualnych. Miały przede wszystkim budzić patriotyzm, religijność i wartości moralne. A główne przesłanie serii zamykało się w tekście:

Idziemy do Was z ziarnem zdrowych myśli ...

Idziemy do Was z ziarnem zdrowych myśli
Do miejskich domów i do wiejskich chat,
Idziemy służyć słowem i przykładem,
Jakby do młodszych braci starszy brat.

Idziemy z wieścią, jak niegdyś bywało
Za dawnych, dawnych, przeminionych lat
I z opowieścią, jak żyć i co czynić,
By stał się lepszym ten dzisiejszy świat...

Idziemy do Was drodzy Współrodacy
Niosąc naręcze dobrych z serca rad,
Niechże zakwitną czynów wzniosłych kwiatem,
Bo czyn szlachetny — najpiękniejszy kwiat.

Idziemy do Was z dobrych książek plonem,
Wabiących oko jak jesienią sad —
Bierzcie, czytajcie, innych zachęcajcie,
Niech dobra książka krzewi w Polsce ład.

² W. Jemielity, Ks. Antoni Roszkowski : wspomnienie w 40. rocznicę śmierci : poczet proboszczów katedry. [Cz.] (2), „Wiadomości Łomżyńskie” 2012, nr 32, s. 26-27.

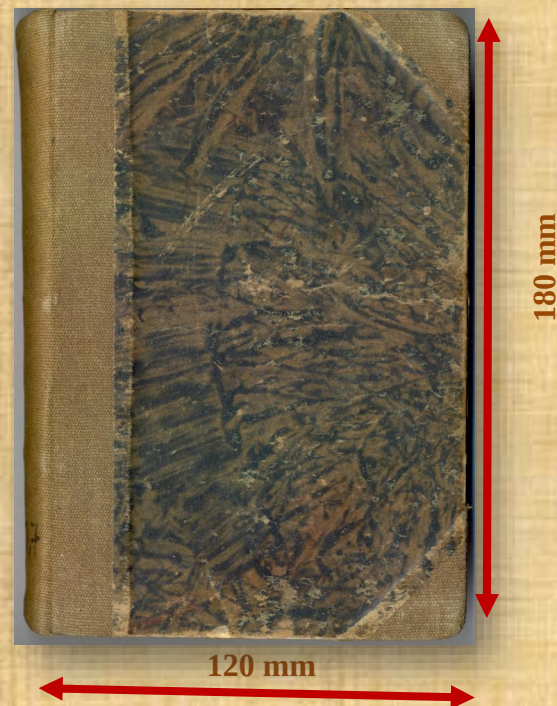
Akcję swojej powieści Topińska osadziła w Polsce międzywojennej. Jej bohaterowie, to z jednej strony ludzie bardzo pozytywni, kierujący się umiłowaniem ojczyzny, głębokim patriotyzmem, wiarą i moralnością na każdym polu działania, z drugiej zaś jednostki zdecydowanie złe, podstępne, pozbawione kręgosłupa moralnego. Do tego autorka dodała temat przygotowań do wyborów parlamentarnych, spory i nieczystą grę polityczną, a także aktualną w ówczesnym społeczeństwie kwestię żydowskiej obecności w życiu społeczno-gospodarczym. W wydaniu Topińskiej świat jest albo czarny, albo biały, a jej bohaterowie są pozytywni bądź negatywni. Cóż dodać jeszcze? Nie jest to „dzieło”, po które czytelnik sięgnie raz jeszcze, a wręcz można z całą odpowiedzialnością stwierdzić, iż po lekturze kilku stron odłoży książkę z rozczarowaniem.

ZOFIA TOPIŃSKA

Powieść „Zaszumiały dęby” wydano bardzo skromnie. W tekście (rozmieszczonym na 197 stronach) brak jakichkolwiek materiałów ilustracyjnych. Oprawa półpłócienna (grzbiet i narożniki okładki zostały pokryte płótnem, a pozostałą część oklejki wykonano z tektury), trzon książki szyty, dodatkowe wzmocnienie stanowią wyklejki.

Trudno w tej chwili ustalić jaki był wygląd pierwotny woluminu. Najprawdopodobniej to intrologator (B. Dziatkowski) zajął się oprawą powieści i on stał się przez to statecznym autorem formy zewnętrznej (czytaj: okładki) pracy Topińskiej.

W książce znalazły się akcenty suwalskie. Na wyklejkach (ale nie tylko) widoczne są pieczęcie:

- jedna, należąca do mieszczącego się w Suwałkach przy ulicy Kościuszki 41 zakładu intrologatorskiego niejakiego B. Działkowskiego
- druga to informująca, iż książka Topińskiej zasilła zbiory biblioteki Zarządu Okręgowego Polskiej Macierzy Szkolnej w Suwałkach.

Trudno w tej chwili jednoznacznie określić jaką drogę publikacja przebyła nim trafiła do zbiorów Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach. Dzięki zapisom w księgach inwentarzowych ustaliliśmy jedynie, iż zakupiono ją do zasobu bibliotecznego w 1982 r. za kwotę 160 zł. A ze względu na odnalezione ciekawe znaki własnościowe (pieczęcie) wpisano do zbiorów czyteln.

Bibliotekarstwo P. M. S.

W działalności oświatowej P. M. S. bibliotekarstwo zajmuje ważną pozycję. Sporo jest Kół Macierzy, które obok innych instytucji oświatowych prowadzą poważne biblioteki stałe i organizują sieć wędrownych, niemało jest też Kół takich, które działalność bibliotekarską uważają za swój główny cel.

Na podstawie prostokątnej pieczęci o treści:

**BIBLIOTEKA Zarządu Okręgowego
Polskiej Macierzy Szkolnej w Suwałkach**

wiadomo, iż powieść Topińskiej znalazła się

w zbiorach suwalskiej biblioteki działającej pod egidą Polskiej

Macierzy Szkolnej. W sprawozdaniu zarządu PMS czytamy, iż

w 1935 r. suwalskie koło Macierzy prowadziło 4 biblioteki stałe i 26 wędrownych. Księgozbiór tychże placówek liczył 5183 woluminy. Ze zbiorów korzystało 620 czytelników, a liczba wypożyczeń wyniosła 38324 książki.

L. porządkowa	ORGANIZACJA			SZKOLNICTWO				OPIEKA POZASZKOLNA				BIBLIOTEKARSTWO				OŚWIATA POZASZKOLNA								FUNDUSZE	
	SIEDZIBA KOLA P. M. S.	Czytelnie świetlice	Ilość członków	Szkół powow.	Szk. średnich	Szk. zawod.	Liczba uczniów	Burs	Ochron	Liczba wychowank.	Bibliotek stałych	Bibliotek wędrownych	Ogółem bibliotek	Liczba książek	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń	Kursy dla dorosłych	Liczba uczestników	Liczba wykładów	Liczba słuchaczy	Przedstawień, obchodów itp.	Liczba uczestników	Inne formy działania Kół	Wpływy	Wydatki
	Z przeniesienia	17	881	20	1	3	1263	—	—	—	14	60	74	8564	1023	16229	24	245	11	308	44	7704		192.081.91	201.065.41
170	Koło w Ostrołęce	—	73	—	—	2	112	1	—	16	7	—	7	1556	—	—	—	—	—	—	2	650		74.281.93	72.215.67
171	„ Ostrowi-Mazow.	—	47	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	142	—	—	—	—	—	—	4	400		518.89	431.53
172	„ Małkini	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		45.60	45.60
173	„ Sokółce	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		87.75	87.75
174	Suwałkach	5	438	—	—	—	—	—	—	—	4	26	30	5183	620	38324	—	—	—	—	—	—	Opieka nad szkołą	5.140.28	5.095.65
175	„ Sejnach	—	36	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1213	—	—	—	—	—	—	—	—		554.61	133.89
176	„ Wołkowysku	—	70	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3	258	—	—	—	—	—	—	—	—		1.229.47	1.229.47
177	„ Wysokiem-Maz.	—	40	—	—	—	—	—	1	25	1	5	6	927	35	347	—	—	—	—	—	—		158.55	36.45
178	„ Łapach	1	57	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	66	35	66	—	—	—	—	—	—		67.75	67.75
179	„ Piekutach	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—

Działalności suwalskiego koła Polskiej Macierzy Szkolnej, fragment sprawozdania.

Źródło: Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiej Macierzy Szkolnej z działalności Towarzystwa w 1935 roku, Warszawa 1935, s. 50-51.

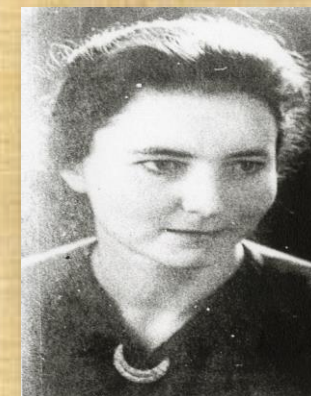
L. porządkowa	ORGANIZACJA			SZKOLNICTWO			OPIEKA POZASZKOLNA			BIBLIOTE			KARSTWO		OŚWIATA POZASZKOLNA							FUNDUSZE		
	SIEDZIBA KOŁA P. M. S.	Czytelnie świetlic	Łoż. członków	Gminajów ogólnokształc.	Gminajów i szk. zawod.	Liczba uczniów	Burs	Ochron	Liczba wychowank.	Liczba stałych	Bibliotek w/właśc.	Ogóln. bibliotek	Liczba książek	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń	Karty da darym	Liczba uczestników	Liczba wykładów	Liczba słuchaczy	Przedkwal. naucz. itp.	Liczba uczestników	Inne formy działania Koł	Wpływy	Wydatki
	Z przeniesienia	25	5025	—	2	236	2	2	146	35	29	64	51583											
145	Koło w Włodawie	—	218	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								Opieka nad szkołą	143.187,98	139.594,74	
146	„ Zwierzyńcu	—	111	—	—	—	—	—	—	3	1	4	1954							1	4000	„	2.849,62	2.426,12
	Razem	25	5354	—	2	236	2	2	146	38	30	68	53537											
	Woj. Białostockie																							
147	Koło w Augustowie	4	47	—	—	—	—	—	—	1	—	1	600										480,26	260,42
148	„ Monkiniach	7	239	—	—	—	—	—	—	1	2	3	459									42,32	42,32	
149	„ Białymstoku	—	30	—	—	—	—	—	—	9	10	19	1710									2.870,08	2.870,08	
150	„ Bielsku	—	21	—	—	—	—	—	—	1	—	1	471									1.625,14	1.650,97	
151	„ Siemiatyczach	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—									—	—	
152	„ Perlejewie	6	198	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					2	2000	—		31,51	31,51	
153	„ Grodzie	22	259	16	2	21240	—	—	—	2	22	24	3915							21	1120	Uniwersytet powszechny	176.879,03	178.551,14
154	„ Skidlu	—	37	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1308							—	—	203,55	203,55	
155	„ Łomży	—	118	—	1	248	—	—	—	1	3	4	310							—	—	77.078,84	77.071,81	
156	„ Ostrołęce	—	66	—	2	250	2	—	75	7	—	7	2188							—	—	115.222,33	117.144,09	
157	„ Ostrowi-Maz.	—	35	—	—	—	—	—	—	2	—	2	140							—	—	515,39	515,39	
158	„ Małkini	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							—	—	—	—	
159	„ Suwałkach	7	395	—	—	—	—	—	—	5	38	43	5500							1	185	Opieka nad szkołą	6.185,93	5.897,84
160	„ Przedbrodzin	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					1	250	—		—	—	
161	„ Wołkowysku	—	85	2	—	78	—	—	—	2	—	2	44				2	—	—	—	—	1.724,55	1.651,60	
162	„ Wysokiem M.	—	60	—	—	—	—	1	25	1	—	1	680				25	150	—	1	300	1.100,48	640,70	

Działalności suwalskiego koła Polskiej Macierzy Szkolnej, fragment sprawozdania.

Źródło: Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Polskiej Macierzy Szkolnej w 1937 roku, Warszawa 1938, s. 50-51.

Natomiast dane sprawozdawcze z roku 1937 odnotowują na Suwalszczyźnie działalność 5 bibliotek stałych i 38 wędrownych. Ich księgozbiór liczył 5500 woluminów. Ze zbiorów korzystało 1464 czytelników, a wypożyczenia zamknęły się liczbą 81646 woluminów. Tak więc porównując dane z lat 1935 i 1937 da się zauważyć znaczący wzrost liczby czytelników (z 620 do 1464), a co za tym idzie także liczby wypożyczeń (z 38324 do 81646).

Biblioteka powszechna działająca w Suwałkach pod opieką Polskiej Macierzy Szkolnej w okresie międzywojennym przeżywała swój intensywny rozwój. W 1932 r. kierownictwo suwalskiej placówki objęła Wanda Moraczyńska – wykwalifikowana bibliotekarka. Prowadzona przez nią placówka miała charakter oświatowy. Jej księgozbiór składał się w 1938 roku w większości z książek dla dzieci (52 procent). Literatura popularnonaukowa stanowiła tylko 5 procent, a beletrystyka dla dorosłych – 43 procent (...).

Sieć bibliotek powiatu suwalskiego w 1938 r.

Biblioteka PMS w Suwałkach

*opiekowała się czterema filiami
w następujących miejscowościach:*

*Puńsku, Wiżajnach, Raczkach
i Przebrodzie. W filiach*

księgozbiór liczył w końcu 1938 r. 1947 woluminów³.

Wanda Moraczyńska-Lewandowska. Kierownik biblioteki Polskiej Macierzy Szkolnej w Suwałkach w l. 1932-1940 oraz kierownik Miejskiej Biblioteki Publicznej w l. 1944-1945. Fot. ze zbiorów prywatnych Marianny Łozowskiej.

³ Informator, oprac. M. Łozowska, A. Sasin, Suwałki 2000, s. 5.

BIBLIOGRAFIA

1. *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadlowski, Wrocław 1971.
2. *Informator*, oprac. M. Łozowska, A. Sasin, Suwałki 2000.
3. Jemielity W., Ks. Antoni Roszkowski : wspomnienie w 40. rocznicę śmierci : poczet proboszczów katedry. [Cz.] (2), „Wiadomości Łomżyńskie” 2012, nr 32.
4. Roszkowski Antoni, <http://600.lomza.pl/2018/01/10/roszkowski-antoni/> [Dostęp: 2021.07.18].
5. *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Polskiej Macierzy Szkolnej w 1937 roku*, Warszawa 1938.
6. *Sprawozdanie Zarządu Głównego Polskiej Macierzy Szkolnej z działalności Towarzystwa w 1935 roku*, Warszawa 1935.
7. Topińska Z., *Zaszumiały dęby*, Łomża 1937.

Zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

**BIBLIOTEKA
PUBLICZNA**
im. MARII KONOPNICKIEJ w SUWAŁKACH

Pracownia Digitalizacji i Historii Mówionej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach
Ul. Emilii Plater 33 a
16-400 Suwałki
Tel. 87 565 62 46
digi@bpsuwalki.pl; <http://digi.bpsuwalki.pl/>